

**Міністерство освіти і науки України
Національний університет
«Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
Національний університет фізичного виховання і спорту України
Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка
Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника
Ізмаїльський державний гуманітарний університет
Харківська державна академія фізичної культури
Львівський державний університет фізичної культури імені
Івана Боберського
Глухівський національний педагогічний університет ім. Олександра
Довженка
London Metropolitan University (Університет Лондон Метрополітен)
Університет Миколи Коперника (Республіка Польща)**

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ТА СПОРТУ

збірник матеріалів IV Всеукраїнської науково-практичної
конференції з міжнародною участю

01 грудня 2023 року

CURRENT ISSUES OF PHYSICAL CULTURE AND SPORTS

collection of materials of the IV All-Ukrainian Scientific and Practical
conferences with international participation

December 01, 2023

Полтава, 2023

Гра в шахи допомагає людині бути успішною, досягати своєї мети та цілі; також ця гра розвиває інтелектуальний людський ресурс, що в майбутньому сприятиме активному науково-технічному розвитку держави.

Література

1. Pediatric Endocrinology, Diabetes, and Metabolism, 01 Jan 2009. Pediatric Endocrinology, Diabetes, and Metabolism, (2009).
2. The Conversation. Checkmate: top chess players live longer (2018).
3. Вайцікінг «Психологія змагання».

Гавриленко Б. Т., студентка групи 201-ФМ
*Національний університет
«Полтавська Політехніка імені Юрія Кондратюка»;*
Горголь П. С., завідувач кафедри ХТВС, доцент
*Національний університет
«Полтавська Політехніка імені Юрія Кондратюка»*

ІСТОРІЯ РОЗВИТКУ ТАКТИЧНИХ СХЕМ У ФУТБОЛІ

Тактична схема (або тактична система) – певна розстановка футболістів і їхня поведінка під час гри задля виконання завдань, установлених тренером. Схема систематизує старання гравців. Завдяки стартовій позиції певного гравця можна визначити його головні завдання у матчі.

Ця тема є актуальною, оскільки тактика гри в футбол постійно змінюється та вдосконалюється протягом років. Розглядання еволюції тактичних підходів може допомогти розуміти, як гра змінювалася від її початку до сучасності.

Футбольні тактичні схеми визначають розташування та рухи гравців на полі з метою досягнення певних стратегічних цілей. Схеми можуть різнитися за кількістю гравців у полі, їх позиціями та ролями. Найпоширеніші тактичні схеми включають:

1. 4-4-2: Ця схема полягає в розташуванні чотирьох захисників, чотирьох півзахисників і двох форвардів. Вона є класичною та досить стабільною.
2. 4-3-3: У цій схемі є чотири захисники, три півзахисники і три форварди. Вона надає більше атакуючих можливостей, а форварди можуть грати в центрі та по краях.
3. 3-5-2: Схема з трьома захисниками, п'ятьма півзахисниками і двома форвардами. Вона надає більше варіантів у середній зоні та може бути корисною для контролю гри.
4. 4-2-3-1: Ця схема включає чотири захисники, двох оборонців, трьох атакуючих півзахисників та одного форварда. Це дозволяє зберігати стабільність в захисті та мати численні атакуючі опції.
5. 4-1-4-1: Захисник, один оборонець, чотири півзахисники та один форвард. Ця схема може використовуватися для контролю м'яча та гри в центрі поля.

6. 3-4-3: Три захисники, чотири півзахисники та три форварди. Це атакуюча схема, яка може домінувати в атаках, але може бути вразливою в захисті.
7. 4-3-2-1: Ця схема нагадує кришталеву ялинку, і включає чотири захисники, три півзахисники, два атакуючі півзахисники та одного форварда. Вона забезпечує добре балансовану атаку та оборону [2].

У 1863 році в Англії футбол відділився від регбі і було узгоджено перші футбольні правила. Тодішні ігри проходили на дуже низькому рівні. З 11 гравців, які були в команді лише воротар і 1 захисник обороняли власні ворота, інші 9 гравців скупчувались біля воріт суперника і намагалися забити гол. Такий нерівномірний поділ не міг бути планомірним і тактично грамотним – нападники повністю контролювали більшість поля. Формально «тактичну схему» можна було назвати «1-1-2-7» (1 воротар; 1 захисник; 2 півзахисників і 7 нападників). Переважно, першу (постійну) ланку – воротаря в схемах не називають і говорять, наприклад: «4-4-2», а не «1-4-4-2» [4].

Систему 1-2-7 застосовувала збірна Англії на поч. 1870-х рр. в іграх проти шотландців. Шотландія використала на одного оборонця більше – 2-2-6 і виграла. Згодом переможені перейняли цю новинку.

Першою була класична «піраміда». В обороні найбільше уваги приділяли внутрішній зоні перед своїми воротами і густо заставляли її гравцями. Система була розрахована на атаку, короткі передачі низом та створення чисельної переваги – крім п'яти нападників у напад йшли 1–2 півзахисників. Таким чином можна було довгий час тримати ворота суперника в облозі. При повільній грі таке позиціонування цілком прийнятне. Але через недовершеність системи під час швидкого переходу від атаки до оборони захисники мали проблеми. Була популярною в центральноевропейських країнах (Австрії, Чехословаччині та Угорщині) у міжвоєнний період. Остаточо австрійці відмовились від такої розстановки лише після чемпіонату світу 1954 року.

25 листопада 1953 року до Лондона на товариську гру проти Англії приїхала команда Угорщини. Журналісти та коментатори дивувалися грі номінального центрфорварда гостей Нандора Хідегкуті, який постійно відтягувався назад, змушуючи свого опікуна Гаррі Джонстона йти за ним аж до середини поля. Англійський захисник не був готовий до таких ситуацій, не знав що робити і залишав за спиною велику дірку в центрі оборони. 1950 року Бразилія приймала чемпіонат світу, де у вирішальній грі програла Уругваю. Перед матчем бразильці забили 23 голи в 5 матчах і вважалися фаворитами. Поразка справила оглушливий ефект [1].

Збірна Бразилії додержувалася тактики з трьома півзахисниками і трьома нападниками на мундіалі-1970, де втретє здобула Кубок світу.

У сучасних тактичних схемах перевагу віддають 4 захисникам, обов'язковими є 1 або 2 опорні півзахисники, натомість попереду використовують переважно тільки одного чистого нападника.

З 2008 року три великі футбольні форуми виграла збірна Іспанії (два чемпіонати Європи – 2008, 2012 та один чемпіонат світу – 2010), використовуючи тактику тікі-така, яка має за ключову рису володіння м'ячем, контроль м'яча командою впродовж порівняно великого відтинку гри попри

все, що досягається серіями точних та виверених, відпрацьованих на тренуваннях, коротких та середніх передач переважно поперек поля та назад як на половині поля суперника, так, навіть, і на власній половині поля. Використовуючи таку ж тактику «Барселона» двічі (2009 і 2011 року) виграла найпрестижніший європейський турнір Лігу чемпіонів [3].

На основі цього нами визначено основні етапи історії тактичних схем у футболі, з виокремленням ключових характеристик та стратегічних змін.

Література

1. Карпа І. Особливості виконання техніко-тактичних дій кваліфікованими футболістами в зонах ігрового поля / Фізична активність, здоров'я і спорт. 2013. № 1(11). С. 61–66.
2. Овчаренко С. В., А Яковенко. В., Куниця О. П. Футбол: методика навчання техніці гри / Методичні рекомендації ДДІФКіС, Дніпропетровськ: Інновація, 2013. 69 с
3. Петров О. П. Методика навчання футболу: Навчально-методичний посібник. Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський державний університет, редакційно-видавничий відділ, 2006. 128 с.
4. Історичні аспекти розвитку тактики футболу: навч. посіб / Соломонко В. В., Лісенчук Г. А., Соломонко О. В., Молнар М. В. Львів, 2010. 179 с.

Горностаєва О. О., магістрантка групи бдФС
Національний університет
«Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
Науковий керівник: Гета А. В., к.фіз.вих., доцент
Національний університет
«Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

ІСТОРИЯ ВИНИКНЕННЯ ТА РОЗВИТКУ ВЕЛИКОГО ТЕНІСУ У СВІТІ ТА ПОПУЛЯРИЗАЦІЯ ЙОГО В УКРАЇНІ

Вважається, що гра в великий теніс, була створена у Франції та бере своє коріння з XIV століття. На той час гру у великий теніс могли собі дозволити лише найбагатші люди світу, зокрема: королі, герцоги, вельможі та ще низка впливових людей. Може здаватися, що головним недоліком була недоступність, але ні, головним мінусом була назва «Аматорський теніс».

У 1873 році майор Волтер Вінгфілд опубліковує перші правила гри у великий теніс. Гейм починається з рахунку 0:0. Перші два розіграші м'яча дають супротивникам по 15 очок. Наступна подача призводить до рахунку 40, наступний розіграш приводить до виграшу гейму у випадку, якщо супротивник має рахунок 30 або менше. Якщо обоє гравці мають по 40, то виграш наступної подачі надає перевагу.

Через декілька років після заснування правил, у серпні 1876 року проводиться перший офіційний задокументований тенісний турнір на корті, розташованому у володіннях графа Вільяма Апплетона у Массачусетсі,